

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Postbus 114, Utrecht. Tel. (030) 10163
Postgiro 58. Abonnementsprijs f 5,50 per jaar. Buitenland f 7,- per jaar, voor
België f 6,-. Losse nummers f 0,30. Verschijnt wekelijks.

„DR. JAC. P. THIJSSSE, STRIJDER VOOR DE LEEFBAARHEID”

Vandaag, 25 juli 1965, is het precies honderd jaar geleden, dat in Maastricht Jacob Thijssse werd geboren. En hoewel al allerwegen en op velerlei manier is gepoogd van dit jaar een waarachtig Thijssse-jaar te maken, wil het Humanistisch Verbond, juist op deze dag, graag zijn steentje bijdragen om deze bijzondere man te gedenken.

In het aan deze praatjes voorafgaande programma „Weer of geen weer” heeft Bert Garthof dit jaar al enkele malen de figuur Thijssse en de waarde van zijn streven voor ons, 20e-eeuwse mens, uitvoerig belicht.

Ook door krantenartikelen, Thijssse-boeken en -kalenders, Thijsssebijeenkomsten en -tentoonstellingen werd en wordt de Nederlanders dit jaar steeds weer de belangrijkheid van Thijssse voor ogen gehouden.

Het valt niet mee aan dit alles nog iets toe te voegen, zonder al te veel in herhalingen te vallen, vooral omdat ik nooit het voorrecht heb gehad Thijssse te ontmoeten.

Naar wat de mensen, die hem wel gekend hebben over hem zeggen en schrijven, vond Thijssse zich zelf allerm minst belangrijk en waarschijnlijk zou hij het zelf dan ook volkomen overbodig vinden om zijn levensloop weer eens uit de doeken te laten doen. Des te meer zou hij het op prijs stellen, wanneer we zouden voortborduren op het stramien, dat zijn leven beheerste, de natuurbescherming. Hij zelf zou daarbij natuurlijk onmiddellijk wijzen op al die anderen, zijn medestrijders, zoals Heimans, Oudemans, Van Tienhoven en Drijver en we willen hem dan ook allerm minst los zien van deze groep, maar we richten dit jaar nu eenmaal de telens op hem als de grote activator.

Dr. Jac. P. Thijssse, strijder voor leefbaarheid.

Was hij eigenlijk wel een strijder? We denken hierbij zo gauw aan een fanatiek, enigszins verbeten man, die stad en land afreist om met vlijmscherpe redevoeringen en met felle aanvallen het doel te bereiken dat hem voor ogen staat. Het tegendeel was waar! Iemand, die als lijfspreuk voerde „Onbekommerd”, kunnen wij ons immers moeilijk voorstellen als fanatiek en verbeten en de enkele van krakende bijgeluiden voorzien redevoeringen, die we dit jaar van hem mochten horen, waren afkomstig van oude films en lieten een man horen, die vriende-

lijk en met veel kennis van zaken vertelde over vogels en hun gedragingen.

En toch moet Thijssse een strijder genoemd worden, want hoeveel land heeft hij met zijn vrienden niet verdedigd, heroverd en weten te behouden! Door de manier waarop hij dit alles deed, verdient hij het predikaat Gróótsrijder.

Behalve door de oprichting van de Vereniging tot behoud van Natuurmonumenten, die nu door vele activiteiten en aankopen kan bogen op een bezit van ruim tachtig natuurgebieden en -gebiedjes, die tezamen een oppervlakte beslaan van ruim 18.500 ha, is Thijssse ook en waarschijnlijk nog méér bekend geworden door zijn boeken en bovenal door zijn albums. Door deze albums maakt ook de jongste generatie kennis met hem, wanneer uit Vaders boekenkast de enigszins vergeelde boeken tevoorschijn komen, waar Grootvader al met veel zorg de plaatjes in plakte. Het album „Vogelzang”, dat ter gelegenheid van dit herdenkingsjaar, met Thijssse's ongewijzigde tekst uit 1938 werd uitgegeven, getuigt er maar al te zeer van, dat deze albums mede door Thijssse's boeiende verteltrant nog steeds actueel en zeer leesbaar zijn.

Met Heimans samen schreef hij de bekende serie boekjes:

„Van Vogels, Vlinders en Bloemen”, „Door het Rietland”, „Hei en Dennen”, „In Sloot en Plas”, „In de Duinen”, enz. Voor vele natuurvrienden betekenen ze nog steeds een kostelijk bezit. We kunnen Thijssse en zijn medestanders eigenlijk zien als katalysators van het Nederlandse natuurbeleven. Zij wisten de vrije natuur populair en toegankelijk te maken. Er ontstond natuurliefhebberij, natuursport. Zeer bewust trachtte Thijssse de levende, boeiende, natuur in de plaats te stellen van de droge vormleer en systematiek, die eeuwenlang de diepe kloof gapend hield tussen natuur en publiek. Met zijn geschriften wilde hij de medemens naar buiten lokken om hem daar zonder blinddoek ten volle te laten genieten van de schoonheid om hem heen. Daarbij legde hij de nadruk op de onafhankelijkheid van ieder levend wezen van het andere. Ook de mens werd daarbij betrokken.

De al genoemde serie boekjes, die Thijssse en Heimans samen schreven en waarin de na-

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 25 juli 1965

tuur werd behandeld in levensgemeenschappen, zoals ook uit de titels blijkt, werd ingeleid met de volgende woorden:

„Wie naar buiten wandelt om te zien naar planten en dieren, zal opmerken, dat geen plant, geen dier geheel op zichzelf leeft. Alles is van iets anders afhankelijk”.

Deze woorden zijn de laatste jaren voor mens, dier en plant steeds dringender geworden. Als waarschuwing zouden ze overal zichtbaar moeten zijn. Het is niet voor niets, dat er zoveel aandacht werd en wordt besteed aan dit „Thijssse” jaar. We voelen allemaal, dat er iets mis dreigt te lopen in de verhouding mens-natuur en daardoor wordt de leefbaarheid van ons milieu bedreigd.

Thijssse heeft dit in het begin van onze eeuw al gevoeld.

Met leedwezen zag hij hoe de grote stad Amsterdam zijn tentakels uitstrekte naar het prachtige Naardermeer, om dit als stortplaats te gebruiken voor het stadsvuil. Door zijn initiatieven kon dit worden voorkomen en hij voorkwam nog veel meer, maar Thijssse heeft nooit de enorme ontwikkelingen en veranderingen kunnen voorzien, die na de tweede wereldoorlog zijn opgetreden. *Thijssse* kon zich nog veroorloven „onbekommerd” de toekomst tegemoet te treden, hetgeen thans velen zwaar moet vallen.

De meeste mensen, die *Thysse's* boeken lezen en herhalen, valt nu de kloof op, die er bestaat tussen de natuur en hun kinderen. Het contact tussen de mens en de natuur is al voor een groot deel verloren gegaan. Niet door het ontbreken van figuren als Thijssse en Heimans, maar door het ontbreken van de vrije natuur zelf. In de grote steden vooral dreigt een totale vervreemding.

En welk deel van Westelijk Nederland zal in het jaar 2050 niet tot de grote steden behoren?

Waarom zou die totale vervreemding van de natuur dan wel zo fataal kunnen zijn? Och, we hoeven alleen maar te kijken naar de spelende jeugd temidden van torenflats en druk stadsverkeer. Voor hen geen zwerven, visjes vangen en voetballen, zoals hun ouders dat deden. Nu gaat de familie misschien nog in de weekeinden naar buiten, maar wanneer zal men, om een behoorlijk stuk groen onder de voeten te krijgen, tot ver over de Nederlandse grenzen moeten reizen? Dit zou niet alleen fataal voor de jeugd zijn, maar voor onze gehele cultuur.

Eeuwenlang heeft de mens zich bedreigd gevoeld door de woeste natuur en eeuwenlang werden natuur en cultuur als uitersten tegenover elkaar geplaatst. Cultuur zonder natuur is echter ondenkbaar. We moeten ons de natuur niet alleen ten nutte maken door ontginning en exploitatie, maar ook door er eenvoudig van te genieten.

De mens, die dit genieten niet meer kent, is een ongelukkig mens. Dezelfden die in hun zakelijkheid en efficiency vaak met veel reserve staan t.o.v. elk idealistisch streven, zoals bijvoorbeeld het streven van Thijssse was, kunnen een dreigende managerziekte bij zichzelf slechts voorkomen door in de vrije natuur een geestelijke reinigingskuur te ondergaan. Thijssse zelf zou in zijn tijd zeker niet geschroomd hebben natuurgebieden op te offeren, wanneer dit in het belang van de mens was. Bij Thijssse ging de mens altijd voor. In deze tijd, die ultrasnelle beslissingen eist, is het echter niet eenvoudig in een gegeven situatie onmiddellijk te bepalen, wat nu precies in het belang van de mens zal zijn.

De taak, die Thijssse zichzelf had opgelegd is door vele mensen en instellingen overgenomen, maar het is moeilijk temidden van de grote wereldproblemen, van materialistisch en zakelijk denken gehoor te vinden voor een streven, dat niet ogenblikkelijk winst te zien geeft of nut bewijst, doch integendeel veel, zeer veel geld en inspanning vereist.

Wanneer we krant of tijdschrift opslaan worden we met de neus gedrukt op berichten over stads-, lucht- en watervervuiling, bodemerosie, massale vissterfte of vogelvergiftigingen, verloren gegane reservaten, afgestorven bermbegroeiingen en toenemende verstedelijking, enz., enz., enz.

Professor Dr. Jac. P. Thijssse, de zoon van, laten we zeggen „onze” Thijssse, heeft als planoloog een toekomstperspectief geschetst voor het jaar 2050, waarbij ons toch wel de schrik om het hart slaat. Als een zeer belangrijk punt ziet hij o.a., dat de Nederlander dan zijn vrije uren zo dicht mogelijk bij huis zal gaan doorbrengen, daartoe o.a. gedwongen door de moeilijke verkeerssituatie. Onnodig hierbij dus te wijzen op het belang van recreatie- en stiltegebieden, verspreid door ons land, vooral in de omgeving van grote steden.

Waar de kloof tussen natuur en volk groter

Zo juist verschenen:

HET HUMANISME IN DE MODERNE WERELD

(lezingen op het 16e congres door prof. dr. ir. J. P. Mazure
en dr. H. Bongers, ingeleid door prof. dr. J. P. van Praag)

Te bestellen door storting of overschrijving op postrekening 30.49.60
t.n.v. het Humanistisch Verbond — Utrecht.

PRIJS f 0,85

„Essays of a Humanist“

by

Julian Huxley

U kunt dit boek tegen de prijs van f 15,—
bestellen bij het „Humanistisch Verbond“
Oudegracht 152, Utrecht, giro 30.49.60.

wordt, ligt een taak voor het onderwijs. Thijssse en Heimans, zelf onderwijsmensen, beseften dit maar al te goed.

Potentieel mag de liefde tot de natuur een ieder aangeboren zijn, maar zonder activering ontstaat er geen werkelijk contact. De kennis hoeft weliswaar niet op de voorgrond te staan, maar helemaal zonder krijgen we geen inzicht. Door te begrijpen van 't leven, komen we tot meer eerbied voor het leven. Heimans zei, dat kennis van planten en dieren een onmisbare voorwaarde is om zin voor natuurschoon en kunst in het algemeen te verkrijgen. Alle grote dichters en schilders waren en zijn natuurvrienden, volgens Heimans.

Ter gelegenheid van de oprichting van het tijdschrift „De levende natuur“ schreven Heimans, Thijssse en Jaspers in 1896:

„De levende natuur wordt nog niet bemind en gezocht, zoals zij dat verdient. Ieder, die bij ervaring weet, hoeveel genoegens en lering zij heeft te bieden, ook zelfs aan den gene, die slechts enkele uurtjes per week aan haar zich kan wijden, moet zich verwonderen, dat de natuursport zo weinig in trek is, terwijl het publiek toch ruime verscheidenheid van genoegens, men denke aan de piano, het postzegelalbum, de fotografie en nog zoveel meer op prijs schijnt te stellen. Vraagt men hoe het komt, dat de liefde zo weinig algemeen is? Wel, vooreerst is de natuur te weinig bekend....”

Tot zover dit citaat.

Die kennis van de natuur op zichzelf blijkt de laatste tijd toch wel een grote waarde te hebben gekregen als ontspanningsmiddel. In allerlei vormen wordt hieraan tegemoet gekomen.

Een overvloed van naslagwerken en gidsen op het gebied van de natuurstudie wordt in iedere boekhandel aangeboden.

Toch staat het er niet goed voor met het biologie-onderwijs op onze scholen. De opleving, die Thijssse en Heimans brachten, waardoor een periode van grote activiteit ontstond, is weer teniet gedaan.

Wanneer Thijssse al spreekt over een te wei-

nig bekend zijn met de natuur, hoe willen wij dan de kloof dichten met de dreiging straks zonder natuur te zitten? Zonder verbetering van het natuuronderwijs, straks geen mensen om het kostelijk goed te blijven verdedigen. En te verdedigen is er gelukkig nu nog heel wat. Er is in ieder geval nog genoeg vrije natuur over in Nederland om die totale vervreemding te voorkomen.

Nederland zal straks een voorbeeld moeten zijn voor de rest van Europa, ja voor de gehele wereld, wanneer het er om gaat aan te tonen, dat het mogelijk is een zeer dicht bevolkt land leefbaar te houden.

In zijn boek „Natuurbescherming en Landschapsverzorging in Nederland“, verschenen in 1946, dus een jaar na zijn dood, schrijft Thijssse:

„Zal het goed gaan met de Natuur- en Landschapsbescherming, dan dient ons heele volk daaraan mede te werken, Nederlanders met welbehagen aan hun eigen land, gegrond op hun bekendheid met bodem, flora en fauna, op hun belangstelling niet alleen voor de woeste gronden, maar ook voor het cultuurlandschap met zijn bosschen, akkers en weiden”.

Thijssse heeft de mensen in zijn tijd voor veel domme stappen behoed. Ook in onze tijd zijn er velen als hij. Laten we naar hen luisteren, opdat we onze kinderen „onbekommerd“ de toekomst tegemoet kunnen laten gaan.

J. C. POLDERVAART

liedje

Ik liep laatst door de heide
Langs berken en langs brem.
Toen klonk er aan mijn zijde
Een kleine, ijle stem.

Aanhoudend en doordringend
Zoo blij en mateloos
Alsof een hart hier zingend
Zijn hoogste vreugde koos.

O koolmees in het loover,
O heikruid in de zon,
Uw lieflijkheid, uw toover.
Die mij niet helpen kon.

Clara Eggink

lezingen voor de radio

zo. 1 aug. VARA 9.45 uur: R. de la Rie: „De humanistische partij”.

zo. 8 aug. VARA 9.45 uur: A. A. van Ameringen: „De goeie ouwe tijd en het slechte heden”.

zo. 15 aug. VARA 9.45 uur: A. van Meurs: „Mens zijn”.

zo. 22 aug. VARA 9.45 uur: A. Struyk: „'t Is vanzelfsprekend, dat we het moeilijk hebben”.

MEEZINGEN

Een karretje op een zandweg reed. Een gewoon mens zou zeggen: Een karretje reed op een zandweg, maar de eerste volzin van dit opstel is een regel uit een gedicht en daarvoor gelden andere maatstaven. De dichterschrijver-schilder Van Looy had er ook last van: „De ganse nacht gesneeuwd het had”, zeide hij. Toen ik dat voor het eerst las, vond ik het hoogst modern en wonderschoon. Maar Jan Pieter Heye had het kunstje al eerder bedacht.

Toen ik mij vanochtend in mijn slaapkamer de das omdeed, jubelde ik plotseling: „Een karretje op een zandweg reed”. Hoe komt men er bij? Het sloeg nergens op. Mijn karretje rijdt niet op een zandweg, niet letterlijk en niet figuurlijk. Dat zou trouwens ook niet gewenst zijn. Letterlijk niet, omdat zandwegen meestal onbegaanbaar zijn tenzij men zich in een bolderwagen of per tank voortbeweegt. Figuurlijk niet, omdat de heer Toynbee ons heeft geleerd, dat de uitdaging en het antwoord daarop de krachten zijn, waardoor de mensheid voorwaarts streeft.

De maan scheen helder, de weg was breed, vervolgde ik. De weg voor ons huis is inderdaad breed. Maar de maan was er niet. Integendeel, wij profiteerden juist van een der opklaringen die de heer van de televisie ons beloofd had. Dat is zo prettig van de moderne communicatiemiddelen. Vroeger moest je maar afwachten wat voor weer het werd. Als je niet een boer of een zeeman in je naaste omgeving had, die na enig staren in het zwerk een weervoorspelling op korte termijn kon weggeven, tastte je voortdurend in den blinde. Nu weten wij, dat een gebied van hoge druk ten westen van Ierland en een depressie boven Zuid-Scandinavië cyclonale en anticyclonale luchtstromingen veroorzaken die polaire lucht aanvoeren. Het bijbehorende storingsfront levert veel bewolking, waarbij de weerman enkele schuine streepjes zet, die regen aanduiden. En hier en daar tekent hij dan om de moed er in te houden een „zonnetje”. Dit zonnetje was er nu dan toch werkelijk. „De voerman lei te rusten”, zong ik.

„Welnee,” sprak mijn vrouw, die ook in de slaapkamer doende was, „het paardje liep met lusten.”

„Nietes,” zei ik gestoord, „de voerman lei te rusten en straks dondert-ie van het karretje af, ’k wed dat je ’m op de zandweg vindt of mooglijk wel daarneven.”

Maar mijn vrouw, die sommige dingen heel zeker weet, hield vol: Het paardje liep met lusten. En dan kwam er eerst nog een karretje dat reed langs berg en dal, de nacht was donker de weg was smal (dair hac je Toynbee!), de voerman hield de teugels. En daarna pas viel de eerste voerman van zijn karretje.

Zulke dingen hinderen mij. En toen ik mijn toilet dan ook voltooid had, ging ik naar een bergzoldertje, waar onder meer zeer veel oude boekwerken staan. Daar vond ik „Kun je nog zingen, zing dan mee!” uitgave in zakformaat, maar dan wel voor heel grote zakken. Daar stond ’t op bladzijde 146. Twee voerlui, do is E, vrolijk vertellend. En waarachtig, zij had weer gelijk, het paardje liep met lusten. ’k Wed, dat het zelf zijn weg wel

vindt; de voerman lei te rusten. Ik wens je wel thuis me-vrind, me-vrind! (bis).

Ik herinner mij nog zeer goed, dat ik lang geleden dit lied voor een landelijke ballade hield, waarin de wisselvalligheden des levens werden beschreven. Eerst veel later merkte ik, dat er een diepe zin in school. Overigens een harteloos mens, deze J. P. Heye. Het „vrolijk vertellend” gold ook voor het derde couplet: Eén karretje keert behouden weer; het ander heeft er geen voerman meer... Vrolijk vertellend! Stel u voor: Het karretje draait het erf op, waar het gezin reeds verlangend naar vader uitziет. „Daar heb je het karretje,” juichen de kinderen. Maar wat is dat? Pa zit niet op de bok. Waar is pa? „Ons karretje heeft geen voerman meer”, zegt moe, vrolijk vertellend, „waar mag hij zijn gebleven? Ja, da’s gek, wél een kar, geen pa”.

Daar komt Dr. J. P. Heye voorbij. Hij wijst met zijn wandelstok achterom en roept vrolijk vertellend: „’k Wed, dat je ’m op de zandweg vindt, of mooglijk wel daarneven.” „O, dankuwel meneer Heye. Jongens ga jullie vader eens opzoeken. Hoe kan zo’n man d’r nou afvallen, zeker weer liggen te rusten...” Nu ik de zangbundel toch in de hand had, heb ik meteen even gekeken, wat onze vaders aan vaderlandsliefde ten beste hebben gegeven. Dat was niet gering. Bij de kroning van koningin Wilhelmina ging het als volgt: „Groten, kleinen, grijsheid, jeugd. Allen gloeit de borst van vreugd. Juichend strekken wij de handen”. Het derde couplet van het Kroningslied is mij niet geheel duidelijk, maar verheven was het wel. Daar gaat-ie:

Voer Uw schepter tal van jaren,

Toverstaf die allen trekt,

Rust gebiedt in ’t woën der baren,

Frisser leven, vreugde wekt!

Groen d’olijftak van de vree,

Welvaart deel’ haar schatten mee,

Vrijheid wone aan deze stranden.

Heil U! op der Nassau’s troon,

Heil U! zeege’n God Uw kroon,

Koningin, Koningin der Nederlanden.

Dat waren nog eens andere tijden, mijne vrienden. Kom daar nou ereis om.

Het liederboek is nog niet eens zo heel oud, maar het treft telkens weer, dat onze vaders de tachtigjarige oorlog nog hoog zat. De heer J. G. Nijk zong, dat alle man van Neerlands stam zich der vaadren zonen voelen en hij vervolgde met de woorden: „Toen, gezengd door oorlogsvlam, ’t Vaderland was in gevaren, vochten wij wel tachtig jaren, tot er heerlijke uitkomst kwam; offerden met mannenmoed goed en bloed, tot het klonk langs beemd en strand: „Vrij is ’t volk van Nederland.”

Historisch is er op deze regelen wel een en ander aan te merken. Ik heb de heer Nijk persoonlijk gekend en op mij heeft hij nooit de indruk gemaakt, tachtig jaar gevochten te hebben of met mannen moed goed en bloed te willen offeren. Maar ik neem gaarne aan, dat hij aan zijn schrijftafel gezeten en voor de taak gesteld rijmwoorden te vinden, tenslotte in zijn eigen verhalen ging geloven. Ik zal dit oude boekje goed bewaren. Ei, zie de morgen krieken!

H.H.